

AVRUPA ORTAK KÜLTÜR VE SANAT MİRASININ KORUNMASINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÇALIŞMALARI: AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ PROGRAMI ÖZELİNDE BİR İNCELEME

Yrd. Doç. Dr. Erhan AKDEMİR*

ÖZET

Kültür ve sanat sahası kentler için yeni bir endüstri biçimine, kültürel endüstriye dönüşmüş durumdadır. Ancak bu endüstri sadece ekonomik kazanç sağlamayı değil ortak kültürel ve sanatsal mirasın ortaya çıkarılmasında da önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Buradan hareketle, Avrupa Kültür Başkenti programı da bu hususları içerecek şekilde hem Avrupa kentlerinin sosyoekonomik kalkınmalarına katkı sağlayabilecek hem de Avrupa'nın ortak kültürel ve sanatsal mirası konusunda bir aidiyet ve bilinç yaratabilecek bir program, proje ve katalizör durumundadır. Bu makale çalışması ayrıca AB bütünleşme süreci içerisinde de ortak Avrupa kültür ve sanat mirasının varlığının korunmasının önemli bir role sahip olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Avrupa Kültürü, Kültür Politikası, Avrupa Ortak Kültürel Mirası, Avrupa Kültür Başkenti

---

*Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Eskişehir/ TÜRKİYE,
erhanakdemir@anadolu.edu.edu.tr

WORKS OF THE EUROPEAN UNION IN THE PROTECTION OF THE EUROPEAN COMMON CULTURAL AND ART HERITAGE: AN EXAMINATION IN THE EUROPEAN CAPITALS OF CULTURE PROGRAM

Assist. Prof. Dr. Erhan AKDEMİR*

ABSTRACT

The city of culture and art has become a new industrial form for the cities - cultural industry. However, this industry is considered not only an economic gain but also an important means of revealing common cultural and artistic heritage. From this point of view, the European Capital of Culture program is a program, project and catalyst that will contribute to the socioeconomic development of the cities as well as these concerns and will create a sense of belonging and consciousness about the common cultural and artistic heritage of Europe. This article also argues that the preservation of the common European cultural and artistic heritage has an important role to play in the EU integration process.

Key Words: *European Union, European Culture, Cultural Policy, European Common Cultural Heritage, European Capitals of Culture*

---

*Anadolu University, Faculty of Economics, Department of International Relations, Eskişehir/ TÜRKİYE,
erhanakdemir@anadolu.edu.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde kentlerin sosyoekonomik anlamda yeniden canlandırılmalarında, dönüştürülmesinde ve yenilenmelerinde kentlerin sahip oldukları çeşitli kültürel ve sanatsal mirasların varlığı oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra kentlerin sahip oldukları söz konusu çeşitli kültürel ve sanatsal mirasların varlığının korunması ve gelecek nesillere aktarımı da eşdeğer bir öneme sahiptir. Kentlerin çeşitli kültürel ve sanatsal mirasların varlığının korunması ve gelecek nesillere aktarımı ise kültürel ve sanatsal programlar ve projeler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Özellikle de bölgesel ve yerel düzeyde sanatın ve kültürün ekonomik kalkınma ve iş yaratmada önemli bir fırsat sunduğu fikri giderek önem kazanmaktadır (Griffiths, 2006: 417). Bu anlamda kültür sahası kentler için yeni bir endüstri biçimine, kültürel endüstriye dönüşmüş durumdadır. Ancak bu endüstri sadece ekonomik kazanç sağlamayı değil ortak kültürel mirasın ortaya çıkarılmasında da önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Buradan hareketle, Avrupa Kültür Başkenti programı da az evvel dile getirilen hususları içerecek şekilde hem kentlerin sosyoekonomik kalkınmalarına katkı sağlayabilecek hem de Avrupa'nın ortak kültürel ve sanatsal mirası konusunda bir aidiyet ve bilinç yaratabilecek bir program, proje ve katalizör durumundadır.

Öte yandan, Avrupa Birliği (AB) günümüzde ne sadece ekonomik bir bütünleşme, ne sadece hukuki ve siyasi bir bütünleşme ne de sadece kültürel bir bütünleşme sürecidir. Bugün AB, birliğini bu farklı alanlardaki bütünleşme süreçleriyle gerçekleştirebilmektedir. Bu itibarla Birlik amacının herkese tek tip bir kimlik dayatmak değil, farklılıkların buluşmasından doğan bir kimlik ve kültür geliştirmek olduğunu anlatma arayışındadır. Buradan hareketle makale, AB'nin bütünleşme süreci içerisinde ortak Avrupa kültür ve sanat mirasının varlığının korunmasının önemli bir role sahip olduğunu savunmakta ve bunu da Avrupa Kültür Başkenti Programı özelinde incelemektedir.

Bu çerçevede bu makale çalışması Avrupa Kültür Başkenti programını Avrupa ortak kültür ve sanat mirasının korunmasında Avrupa Birliği'nin (AB) bir çalışması özelinde analiz edecektir. Ayrıca, Uluslararası literatürde bu konu sosyoekonomik ve kültürel anlamda ele alınmış olsa da ulusal literatürde özellikle de disiplinler arası bir düzeyde bu alanda çok çalışılmamış olması makalenin kaleme alınmasının önemli bir nedenidir.

Avrupa Bütünleşmesi

AB'nin temellerinin atıldığı Roma Antlaşması'nın 60. yılında 25 Mart 2017'de Romada bir araya gelen İngiltere hariç 27 AB ülkesi Birliğin geleceğine ve bütünleşmesine dair üç sayfalık bir sonuç bildirgesi yayınlamışlardır. Bu sonuç bildirgesi önümüzdeki 10 yıl için AB'nin dört hedefini ortaya koymaktadır. Bunlar; güvenli ve iyi korunan bir Avrupa, refah durumu yüksek, kalıcı bir Avrupa, sosyal bir Avrupa ve son olarak da güvenlik ve savunma alanlarında ortak hareket eden güçlü bir Avrupa. Bu yaklaşım aslında AB bütünleşmesinin dinamiklerini de ortaya koymaktadır. Buna göre AB ne sadece ekonomik bir bütünleşme, ne sadece hukuki ve siyasi bir bütünleşme ne de sadece kültürel bir bütünleşme sürecidir. Bugün AB, birliğini bu farklı alanlardaki bütünleşme süreçleriyle gerçekleştirebilmektedir. Bu açıdan sadece hukuki, siyasi ve

ekonomik bütünleşme süreçleri tek başına birleşik Avrupa'nın devamını sağlamaya yeterli gibi görünmemektedir. Üye ülkelerin ulusal kültürel çeşitlilikleri korunarak gerçekleştirilebilecek kültürel bütünleşme de birleşik Avrupa'nın devamı açısından hayati bir öneme sahiptir. Öte yandan unutulmamalıdır ki, halen günümüzde AB üyesi ülkeler arasında Avrupalılık konusu da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Üye ülke vatandaşlarının öncelikle kendilerini ülkelerine bağlı hissettikleri bir gerçekliktir. Hatta ortak bir Avrupa tarihinden ve ortak bir tecrübeden bahsedilse de, bu tecrübenin değişik uluslarca farklı algılanması bütün bir AB kimliğinden söz etmeyi de zorlaştırmaktadır.

Bayrak, marş, pasaport, para gibi semboller her ne kadar Lizbon Antlaşması'nda yer almıyor olsa da bu sembollerin varlığı ve kullanılıyor olması bile bugün kimi AB üyesi ülke ve vatandaşları arasında bütüncül bir tek tip Avrupalı kimliği ve kültürü mü yaratılmak isteniyor? Ya da AB bölgesel/yerel kimlikleri eritmeye yönelik bir anlayışı mı benimsiyor? Sorularının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kültür ve kimlik eksenli bu sorular ve tereddütler ise AB'nin siyasal, hukuki ve ekonomik bütünleşmesinin önünde bir engel olarak görünmektedir. 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da AB Anayasa Taslağına ilişkin yapılan referandumlarda alınan 'hayır' yanıtları bu noktada dikkate değerdir. Bu sebeple, AB ekonomik, siyasi ve hukuki bütünleşmesini bir yandan kültürel bütünleşme ile sağlamlaştırmaya çalışırken diğer yandan da bu kültürel bütünleştirmeyi tek tiplilik üzerinden değil ulusal çeşitlilik ve farklılıkların korunması ve temsiliyetlerinin sağlanması üzerinden gerçekleştirme arayışı içerisinde. Bu açıdan AB amacının herkese tek tip bir kimlik dayatmak değil, farklılıkların buluşmasından doğan bir kimlik ve kültür geliştirmek olduğunu anlatma arayışındadır. Buradan hareketle makale, AB'nin bütünleşme süreci içerisinde ortak Avrupa kültürel mirasının varlığının ve onun korunmasının önemli bir role sahip olduğunu savunmakta bunu da Avrupa Kültür Başkenti Programı özelinde incelemektedir.

Avrupa Ortak Kültürel Mirası Nedir?

Tarihsel süreç içerisinde gelişmiş olan ve belli bir ortak benlik anlayışını ifade eden kültür kavramı aynı zamanda Terence'nin de belirttiği gibi yine tarihsel süreç bağlamında ortaya çıkan kolektif bir toplumsal bilinci de yansıtmaktadır. Bu durum da, kültürün, "bir toplumun ya da toplumların birikimli uygarlığı" olarak nitelendirilmesine kaynaklık etmektedir (Güvenç, 1984: 95). Bu nitelendirmeye göre kültür, geçmişi vardır, tarihidir; geleceği vardır, sürekli ve değişkendir; toplum içinde kazanılır, toplumsaldır. Bir toplumun kültürü ve sanatı kendisine eklenilen ve karşıtıyla olan ilişkisinden etkilenen bir yapıdadır. Bu bakımdan kültür hem kendi içerisinde kendine ait özgün öğeleri barındıran hem de kendisinden farklı kültürlerle etkileşimi sonucunda edinilen bir durumdadır. Bu açıdan belirtmek gerekir ki, belli ortak bir benlik anlayışı kapsamında bir toplumda kültür ve kültürel bilinç bir arada var olur. Bunun da temel nedeni, bir toplumun kültürünün varlığını devam ettiren o toplumun kültürel bilinci ve bu bilincin sürekliliğidir. Kültürel bilinç ve bu bilincin sürekliliği ise o kültürü meydana getiren yaşam biçiminin çeşitli katmanlarıyla (dil, din, bilim, sanat, yaşam tarzı, duygular ve fikirler) bağlantıda olmasıyla sağlanır (Gurr vd. 1994: 5). Tam da bu noktada kültürel miras ise söz

konusu kültürel bilincin ve bu bilincin sürekliliğinin altını çizerek önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan maddi ve manevi eserlere verilen isim olarak karşımıza çıkmaktadır (Graham, 2002: 1004). Kültürel mirasın korunması ise değerler, anıtlar, abideler, peyzajlar, yapılar ve objeler gibi eserlerin korunmasını, hatırlanmasını ve yönetilmesini ifade etmektedir.

AB'nin kültürel ve sanatsal mirası da bu çerçevede kendisine üye olan, aday olan ya da potansiyel aday olan ülkelerin arkeolojik alanları, müzeleri, anıtları, sanat yapıtları, tarihi kentleri, edebi, müzikal ve görsel-işitsel eserleri ve gelenekleri gibi zengin ve farklı tüm kültürel ve sanatsal varlıklarını işaret etmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi günümüz AB'si açısından unutulmamalıdır ki gerek üye olan ülkeler gerekse de üyelik hedefi içerisinde bulunan ülkelerin tamamı farklı kültürel ve sanatsal çeşitliliklere sahiptirler. Bu ortak kültürel ve sanatsal mirasın varlığı ve korunması ise AB vatandaşlarının bireysel yaşamlarının zenginleşmesine, kültürel ve yaratıcı sektörlerin varlığına, Avrupa'nın sosyal sermayesinin yaratılmasına ve geliştirilmesine ve elbette en fazla da AB'nin mottosu da olan farklılık içinde bir arada yaşamının teoriden pratiğe dökülmesine katkıda bulunmaktadır (Sassatelli, 2002: 440).

Bunun yanı sıra ortak Avrupa ortak kültürel ve sanatsal miras vurgusu ve bunun desteklenmesi ekonomik büyüme, istihdam ve sosyal uyum için de önemli bir kaynaktır. Aynı zamanda söz konusu yaklaşım kentsel ve kırsal alanları canlandırma ve sürdürülebilir turizmi teşvik etme potansiyeline de sahiptir. Bu çerçevede şekillenen AB kültür politikası ise hem Avrupa şehirlerinin hem de Avrupa uluslarının kültürel miraslarının keşfine, yukarıda altı çizilen tereddütlerin aksine yerel kültür ve kimliklerinin korunmasına ve tanınmasına ve kültürel çeşitliliklerinin teşvik edilmesine ve daha fazla bütünleşme göstermelerine olanak sağlamaktadır (Cohen, 2013: 576).

AB'nin Kültür Politikası ve Avrupa Ortak Kültürel Mirası'nın Korunması

AB'nin kurucu antlaşması olan Roma Antlaşması'nın önsözünde vurgulandığı gibi AB'nin ve onun oluşturduğu politikaların ruhunu "Avrupa halkları arasında daha yakın bir birlik" oluşturmaktadır (European Commission, 2001: 1). AB'nin kültür politikası ise bu noktadaki en temel yaklaşımı sergilemektedir. 1 Kasım 1993 tarihli Maastricht Antlaşması ise AB'nin ekonomik birlik anlayışına kültürel, sosyal ve siyasal boyutlar ekleyerek 'Birlik' kavramını getirmiştir. Ayrıca, Avrupa Vatandaşlığı (Yurttaşlığı) kavramı da bu antlaşma ile hukuken geçerlilik kazanmıştır (Shore, 2000: 66).

Bu çerçevede Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte kültür konusu Birlik düzeyinde ele alınmaya başlanmış ve Avrupa bütünleşmesine katkı sunan bir alan haline gelmiştir (Patel, 2009: 538). Maastricht Antlaşması'yla Roma Antlaşması'na eklenen 128. Madde bu kapsamda oldukça önemlidir:

"Birlik, üye ülkelerin kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak, bir yandan da milli ve bölgesel farklılıklarına saygı duyacak, aynı zamanda ortak kültürel mirası ön plana çıkartacaktır" (Maastricht Treaty 1993).

Maddenin devamında, gerekirse Birliğin, hem üye devletlerarasındaki işbirliğini teşvik edeceği hem de üye ülkelerin kültürel faaliyetlerini destekleyerek ihtiyaçlarını karşılayacağı belirtilmektedir. Böylece, Maastricht Antlaşmasıyla kültür konusu tam anlamıyla Topluluğun eylem alanı içine girmiştir (Moussis, 2004: 205). Bu bağlamda, görüldüğü gibi AB'nin kültür politikası, ne üye devletlerin ne de potansiyel üye ülkelerin kültürel kimliklerinin uyumlaştırılmasını amaçlamamaktadır. Bunun tam tersine, üye ve aday ülkelerin kültürel çeşitliliklerin korunmasını desteklemektedir. Bu çerçevede, kültür konusunda asıl yetki üye devletlerdedir; ön planda olan onlardır. Birlik ise sadece üye devletlerin faaliyetlerini tamamlayıcı birtakım gayretlerde bulunabilme yetkisine sahiptir. Aynı maddenin 3. Paragrafı, kültür konusunda üçüncü ülkelerle ve uluslararası örgütlerle işbirliği konusunu da düzenlemektedir. 4. paragrafta ise Topluluğun AT Antlaşması'nın diğer hükümleri uyarınca yürüteceği diğer faaliyetlerde, özellikle üye devletlerin kültürel çeşitliliğini gözetme ve geliştirme konusunu dikkate alacağı belirtilmiştir. 5. Paragrafında, kültür konusundaki karar alma mekanizmasının nasıl izleyeceği düzenlenmiştir. Buna göre, Bakanlar Konseyi, Komisyonun teklifi üzerine Bölgeler Komitesi'ne danıştıktan sonra AT Antlaşması'nın 251. maddesindeki prosedüre (ortak - karar prosedürüne) uygun olarak oybirliğiyle karar alacaktır. Bu maddenin 2001 tarihli Nice Antlaşmasıyla herhangi bir değişikliğe uğramadığını da belirtmek gerekmektedir. AB'nin kültür politikası kapsamında Amsterdam Antlaşmasıyla Roma Antlaşması'na eklenen 151. madde ise şu şekildedir:

“Topluluk üye devlet kültürlerinin, ortak kültür mirasını da dikkate alarak, ulusal ve bölgesel çeşitliliklerine saygı kapsamında yaygınlaştırılmasına katkıda bulunur.” (Rome Treaty).

2004 tarihli AB Anayasa Taslağına da bakılacak olursa, kültür konusunun daha derli toplu bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Metnin, AB'nin amaçlarıyla ilgili I-3. Maddesinde, Birliğin sahip olduğu zengin kültür ve dil çeşitliliğine saygı göstereceği ve Avrupa'nın kültürel mirasının korunmasını ve geliştirilmesini garanti altına alacağı belirtilmiştir. I-17. maddede yer alan düzenlemeye göre, kültür konusu birliğin destekleyici, koordine edici veya tamamlayıcı faaliyetlerde bulunabileceği alanlar arasında sayılmıştır. Bununla birlikte, Maastricht Antlaşmasıyla Roma Antlaşması'na eklenen 128. Madde Anayasa Taslağı'nın III-280. maddesinde neredeyse aynı ifadelerle yer almış, ancak oybirliği şartı yeni düzenlemede kaldırılmıştır. Lizbon Antlaşması'na bakıldığında ise, kabul edilmeyen Anayasa metni ile tamamen paralel bir düzenlemenin söz konusu olduğu görülecektir. Birliğin amaçlarıyla ilgili AB Antlaşması'nın 3. maddesi, yetkilerle ilgili Antlaşma'nın 6. maddesi ve AB'nin işleyişiyle ilgili Antlaşmanın 167. maddesinde, III-280. maddeye tamamen paralel bir düzenleme yer almaktadır. Aynı biçimde yeni düzenlemede oybirliği şartı da yer almamaktadır. Anayasa Taslağı ve Lizbon Antlaşmasıyla kültür konusunda oybirliği şartının kalkmış olması, kültür konusunun sürekli korunması gereken bir politika olmaktan çıkıp, kültürel çeşitliliğinin ön plana çıkacağı bir politika haline geldiği şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bakımdan 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması kültür alanında öngörülmuş mevcut düzenlemelerde bir değişiklik ortaya çıkarmamıştır (Akdemir, 2013: 153).

Buna göre Lizbon Antlaşması'nın kültür konusunu kapsayan 167. maddesi *“Topluluk üye*

devlet kültürlerinin, ortak kültür mirasını da dikkate alarak, ulusal ve bölgesel çeşitliliklerine saygı kapsamında yaygınlaştırılmasına katkıda bulunur” ifadesini içermektedir. Maddenin ikinci paragrafı, gerekirse Birliğin, hem üye devletlerarasındaki işbirliğini teşvik edeceği hem de üye ülkelerin kültürel faaliyetlerini destekleyerek ihtiyaçlarını karşılayacağı belirtilmektedir. Bu paragrafın devamında desteklenecek alanlar arasında, AB vatandaşlarının Avrupa tarihi ve kültürü konusunda bilgilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, Avrupa kültürel mirasının korunması ve güvence altına alınması, ticari olmayan kültürel alışverişin desteklenmesi ve görsel-işitsel sektör dahil olmak üzere sanatsal ve edebi sanatların yaratımların desteklenmesi unsurları bulunmaktadır.

Maddenin üçüncü paragrafı kültür konusunda üçüncü ülkelerle ve uluslararası örgütlerle işbirliği konusunu düzenlemektedir. Dördüncü paragrafta Birliğin Antlaşmalardaki diğer hükümler uyarınca yürüteceği faaliyetlerde, özellikle üye devletlerin kültürel çeşitliliğini gözetme ve geliştirme konusunu dikkate alacağı belirtilmiştir. Maddenin beşinci paragrafında ise kültür konusundaki karar alma mekanizmasının nasıl işleyeceği düzenlenmiştir.

Avrupa Ortak Kültürel Mirası ve Avrupa Kültür Başkenti Programı

AB genelinde çeşitlikler, farklılıklar ve kültürel ve sanatsal zenginliklerin yani Avrupa'nın ortak kültürel mirasının korunmasında teorik anlamda hukuki çalışmalar ve belgeler yukarıda aktarılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte AB bu teorik çalışmaların yanı sıra uygulamaya da dönük çeşitli çalışmalarda bulunmakta, projeler hayata geçirmekte ve programlar uygulamaktadır. Avrupa Kültür Başkenti programı da bu uygulamalardan birini oluşturmaktadır. Söz konusu program 1983 yılında dönemin Yunanistan Kültür Bakanı Melina Mercouri tarafından ortaya atılmış ve AB Kültür Bakanları Konseyi'nin 1985 yılında söz konusu teklifi Avrupa Kültür Şehri programı adı altında resmi olarak kabul etmesiyle uygulamasına başlanmıştır. Aynı yıl Atina, bir yıl sonra Floransa ve 1987'de Amsterdam Avrupa'nın ilk üç kültür başkentleri olmuşlardır. Avrupa Konseyi tarafından 1999 yılında ise programın ismi Avrupa Kültür Başkenti olarak değiştirilmiştir.

Kültürün, ekonomi ve ticaret konuları kadar önemli olduğu, sanatçılar ve entelektüeller arasında iletişimin güçlenmesi ve sanatçıların sesinin teknokratlar kadar güçlü şekilde duyurulmasının gerektiği üzerine inşa edilen bu programın temel amacını, bir taraftan Avrupa kentlerinin kültürel zenginliğinin ve çeşitliliğinin ortaya çıkarılması diğer taraftan da ortak bir kültürel mirasın varlığının vurgulanması olarak tarif edebiliriz (Patel, 2009: 541). Ayrıca ortak bir kültürel alana ait Avrupa vatandaşlığı duygusunu artırmak da bu çerçevede dile getirilmelidir. Bu da tabii ki Avrupa Kültür Başkenti Programı'nı ulusal ve yerel kültürlere saygı göstererek nasıl bir Avrupa bilincinin ve Avrupa kültür alanının ortaya çıkarılabileceğine yönelik girişimlerin çarpıcı bir örneği olarak karşımıza çıkarmaktadır (Sassatelli, 2002: 436).

Bu anlamda program kimlik, kültür ve bütünleşme kavramlarını bir araya getirebilmektedir. Bu durum da hem AB vatandaşları arasında daha fazla karşılıklı anlayışı, tanışıklığı, iletişim ve etkileşimi beraberinde getirmekte hem de her ülkenin kendi ulusal kültürel ve sanatsal mirasını

nın özgün bir değer olarak kabul edilmesinin önünü açmaktadır. Bu açıdan söz konusu program Avrupa genelinde hem AB kentlerinin kültürel ve sanatsal zenginliklerini ortaya çıkarmayı hedeflemekte hem de onların kültürel miraslarına ve canlılıklarına katkıda bulunmayı benimsemektedir. Bu durum da, tam da AB'nin kurumsal olarak desteklediği 'çeşitlilikten doğan zenginlik' yaklaşımıyla örtüşmektedir (Ministers Responsible for Cultural Affairs, 1985).

Bu kapsamda Program Avrupa'daki kültürlerin zenginliğini ve çeşitliliğini vurgulamak, paylaşılan kültürel ve sanatsal özellikleri kutlamak, Avrupa vatandaşlarının ortak bir kültür alanının içinde bulunma hissini ve aidiyetini arttırmak ve kültürel etkinliklerin Avrupa kentlerinin gelişmesine katkısını teşvik etmek üzere tasarlanmıştır. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden ve şehirlerinden Avrupa Kültür Başkentine diğer Avrupa ve Avrupa dışı ülkelerden gelen sanatçılar, sanat eserleri ve kültürel organizasyonlar ve bunlar arasındaki sanatsal ve kültürel alışverişler de bu durumun somut göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de opera, bale, klasik müzik, tiyatro gibi aktiviteler benzer çalışmalar barındırmaktadır. Örneğin, 2000 yılında Avrupa Kültür Başkenti olan Polonya'nın Krakow kenti New York Filarmoni Orkestrası konserine ve Milanodan Ballet of Scala Opreasi'na ev sahipliği yapmıştır (Hughes, vd., 2003. 17).

Görsel 1. Krakow'da Sahne Sanatı Gösterisi

Burada önemli bir örnekte Litvanya'nın Vilnius kentine aittir. Vilnius'un Avrupa Kültür Başkentliği kapsamında geliştirdiği Avrupa Sanat Okulu projesi kapsamında, sinema, tiyatro, görsel ve uygulamalı sanatlar, müzik, edebiyat, çeviriler olmak üzere 13 farklı kültür ve sanat projesinin bir araya gelmiştir. Atölyeler sonrasında AB ülkelerinin yanı sıra Beyaz Rusya, Rusya, Avustralya, Güney Kore, Singapur ve diğer ülkelerden 800'ün üzerinde genç sanatçı çalışmalarını Vilnius'da sunmuşlardır. Buradaki temel amaç ise Litvanyalı ve yabancı sanatçılar arasında uzun süreli işbirliği kurmak ve Litvanya kültürünün çeşitliliğini yurtdışından gelen katılımcılara sunmak olmuştur.

Görsel 2. Çocuklar Yaratıcılık Festivali, Vilnius, Litvanya

Diğer bir örnekte ise 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olan Almanya'nın Essen kentinde Mahler'in 'Binler Senfonisi' adıyla tanınan 8. senfonisinin gerçekleştirilmesinde 28 farklı korodan 800 solist ve 150'den fazla müzisyen sahnede yer almıştır. Yine örneğin, 2013 yılında Avrupa Kültür Başkentleri arasında yer alan Slovakya'nın Kosice kenti Fransa'dan Marsilya ve Polonya'dan Krakov kentleri ile ortak çalışmalarda bulunmuş birçok sanatçı hareketlilik ve değişim olanaklarından yararlanmıştı. Bu aşamada bir diğer örnek ise 2016 yılında Avrupa Kültür Başkenti olan Polonya'nın bir diğer kenti Wrocław'dır. Program kapsamında kentte ülkenin ve kentin sanatsal kimliği yıl boyunca gerçekleştirilen etkinliklerle ortaya konduğu gibi Avrupa Edebiyat Gecesi özel bölümünde, Wrocław UNESCO Dünya Kitap Başkenti unvanını da taşımıştır. Bu örneklerde göstermektedir ki, söz konusu program sayesinde kentler yerel kültürel ve sanatsal değerlerini hem Avrupa'nın hem de dünyanın farklı sanatsal ve kültürel değerleri ile birleştirme ve kaynaştırma olanağına da sahip olmaktadır.

Öte yandan, 2012 yılında 'Portekiz'in doğduğu şehir' olarak bilinen Guimarães kentinin Avrupa Kültür Başkentliği sürecinde bu kentin özellikle de mimarisinin mimari kültürel miras olarak ön planda tutulmuş olması ve mimari alandaki sergi ve yarışma gibi aktivitelerde bu durumun güçlü şekilde vurgulanması ya da 2013 yılında Avrupa Kültür Başkentleri arasında yer alan Slovakya'nın Kosice kentinde gerçekleştirilen aktivitelerde Slovak-Macar ve Roma kültürel miraslarına atıflarda bulunulmasında olduğu gibi kentler kendilerine özgü tarihi kültürel değerleriyle de bağlar kurmuşlardır (European Commission, 2015: 12). Yine benzer şekilde Almanya'nın da kültürünün bir parçası olmuş olan cami de program kapsamında Essen'de ziyaretçilere açılmıştır (European Commission, 2015: 16).

Program ayrıca kentlerin yenilenmesine, uluslararası profiline yükseltilmesine, kent sakinlerinin gözünde kentin imajının güçlenmesine, kent ziyaretçilerinin beklentilerini karşılayabilecek sosyal, kültürel ve sanatsal altyapı ve aktiviteler bakımından hazırlıklı olunmasına, kentin kültürüne ve sanatına yeni bir soluk getirilmesine ve turizm sektörünün canlanmasına da fırsatlar sunmaktadır (Cudny vd. 2012: 124). Örneğin Çekya'nın Pecs kenti 2010 yılında bu unvana sahipken kente çeşitli sahne sanat gösterilerinin gerçekleştirilebileceği yeni salonlar ve mekânlar kazandırılmıştır. Benzer bir durum Selanik de de yaşanmıştır. Kentte 1997 yılında Avrupa Kültür Başkenti bünyesinde gerçekleştirilen yenilenme çalışmalarında, Selanik limanındaki eski depolar restore edilerek Fotoğraf Müzesi ve Çağdaş Sanat Merkezi yaratılmış ve kamusal kullanıma sunulmuştur (Papanikolaou, 2012: 271). Slovakya'nın Kosice kenti de 2013 yılındaki unvan sahipliği sırasında kentin geleneksel ve kültürel yapılarının elden geçirilmesi Kosice'nin kültür altyapısının yeniden inşası ve modernizasyonunu sağlamıştır. Bu kapsamda eski askeri baraka alanının yeniden inşası sağlanarak bugün kentin yeni sanat ve kültürünün önemli bir simgesi haline gelen Kültürpark alanı oluşturulmuştur. Benzer şekilde eski bir yüzme havuzu da yeniden inşa edilerek Kunsthalle adlı yeni bir sergi mekânına dönüştürülmüştür (Hudec vd. 2016: 534).

Görsel 3. Kunsthalle

Yukarıda ifade edilen bu örnekler göstermektedir ki kültür ve sanat odaklı çalışmalar kentlerin yenilenmesinde merkezi bir unsuru haline gelmiştir ve Avrupa Kültür Başkenti programı da bu çerçevede oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

¹ Çek Cumhuriyeti ülkenin ismini 3 Temmuz 2016'da Çekya olarak değiştirmiştir. Prag yönetimi yürürlüğe giren resmi değişikliği ve ülkenin yeni adının İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Arapça ve Çince'deki versiyonlarını başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşlara bildirmiştir.

Yine benzer şekilde 2003 yılında bu unvana sahip olan Avusturya'nın Graz kentinde de bugün modern bir sanat merkezi haline gelen Kunsthaus gibi, Çocuk Müzesi gibi yeni müzik ve sanat merkezleri bu süreç içerisinde inşa edilmiştir (Europe Direct, 2009: 44). Diğer bir örnek kent ise 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilen İstanbul'dur. İstanbul'da program kapsamında, çağdaş tiyatro ile Türk tiyatro ve sahne kültürünün geleneksel renklerinin buluşmasını sağlayan "Geleneksel Türk Tiyatrosu Araştırma Merkezi" kurulmuştur (Cançat, 2016: 233). Bu itibarla yukarıda dile getirilen bu kazanımlar kentlerin hem söz konusu yıl içindeki sanatsal ve kültürel faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri yeni alanlar yaratmış hem günümüzde de varlıklarını devam ettiren yeni mekânlar üretmiş hem de gelecek nesillere aktarılacak önemli yeni miraslar ortaya çıkarmıştır.

Görsel 4. Kunsthaus, Graz, Avusturya

Bununla birlikte, Avrupa ve dünya ortak kültürel mirasa katkısı olan önemli yapılar da bu kapsamda restore edilmiştir. Örneğin, Belçika'nın ve Avrupa'nın Başkenti olan Brüksel'in 2000 yılındaki Avrupa Kültür Başkentliği esnasında Güzel Sanatlar Kraliyet Müzesi ve Adalet Divanı etrafındaki yapılar restore edilmiştir (Europe Direct, 2009: 29). Porto ve Ceno'va'da için de benzer altyapı geliştirme çalışmaları programın uygulanması boyunca temel hedef olarak görülmüştür. Böylece kentler kendi koşulları ve öncelikleri doğrultusunda kendi yerel zenginliklerini geliştirme olanağı da elde etmişlerdir. Kültürel altyapının kalıcı iyileştirilmesi olarak da algılanabilecek bu durum Avrupa Kültür Başkenti programının mirasları olarak da gösterilebilir.

Yukarıda dile getirilen hedefler ve ilkeler doğrultusunda Avrupa Kültür Başkenti programı her yıl iki Avrupa kentine bir yıl boyunca sanat ve kültür kutlamaları olanakları sunmaktadır. Hangi kentin söz konusu yıl için Avrupa Kültür Başkenti seçileceği ise bir değerlendirme ve eleme sürecine tabidir. Bu süreç ve değerlendirme AB'nin bir organı olan Avrupa Komisyonu tarafından koordine edilmektedir. Kentlerin değerlendirme ve eleme süreçlerine katılımı ise öncelikle programla ilgilenen kentlerin ulusal kültür bakanlıklarına başvuruda bulunmaları ve

önerilerini sunmaları ile başlamaktadır. Söz konusu unvana sahip olmak isteyen kentler öncelikli olarak kendi ülkelerinde bir yarışmanın ilan edilmesini beklemek zorundadırlar. Burada Avrupa Komisyonu'nun rolü ise AB düzeyinde kurulan kuralların takibi niteliğindedir. Her kent kendi ulusal kültür bakanlığına başvurusunun ardından başvurular kültürel alanda ulusal bağımsız uzmanlardan oluşan bir ulusal panel tarafından ön seçime tabi tutulmaktadır (Official Journal of the European Union: 2006). Ön seçimde ulusal panel tarafından belirlenerek kısa listeye kalan adaylardan daha ayrıntılı başvurular göndermesi istenmektedir. Başvurularda aday şehirlerden beklenenler ise; Avrupa ortak kültürel mirasına katkı sunacak şekilde şehirlerin kendi kültürel miraslarını ortaya çıkaracak kültürel aktivitelerin organize edilmesi ve aktivitelerin gerçekleştirilmesi aşamasında diğer AB ülkelerinden de katılımların sağlanmasıdır. Bu yaklaşımın temel nedeni ise Avrupa çapındaki farklı kültürel etkinliklerin bir araya gelmesini sağlamak ve farklı kültürlerin bir arada yeni sanatsal ürünler üretmelerini sağlamaktır. Böylece farklı kültürler arasında uzun soluklu işbirlikleri fırsatları yaratmak da bu aşamadaki diğer bir amaç olarak karşımızda durmaktadır (Cohen, 2013: 577). Ulusal Panel, daha sonra nihai başvuruları değerlendirmek için yeniden bir araya gelmekte ve söz konusu ülke kendisini temsil edecek bir şehir önermektedir.

Avrupa Kültür Başkentlerinin hangi şehirler olacağı için resmi çağrı, unvan yılının yaklaşık 6 yıl öncesidir (European Commission, 2014: 6). Adayların teklif vermesi için ise en az on aylık bir süre verilmektedir. Örneğin 2019 yılının Avrupa Kültür Başkentleri Bulgaristan'dan Plovdiv ve İtalya'dan Matera'dır. 2020 yılı için Hırvatistan'dan Rijeka ve İrlanda'dan Galway'dir. 2021 için Romanya'dan Timișoara, Yunanistan'dan Elefsina ve AB'ye aday bir ülke olarak Karadağ'dan Novi Sad'dır. 2022 yılı için ise Lüksemburg ve Litvanya'da aday şehir belirleme çalışmaları devam etmekte ve 2017 yılı içerisinde de sonuçlanması beklenmektedir. 2019'a kadar 60 şehir, Avrupa Kültür Başkenti unvanını elde etmiş olacaktır.

Bununla birlikte 2019 sonrası için de programa ilişkin yeni bir çerçeve program Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından Nisan 2014'te kabul edilmiştir. Bu yeni programa göre ise 2020'den 2033'e kadarki Avrupa Kültür Başkenti olacak şehirler üye ülkelerin kronolojik sıralamasına göre gerçekleştirilecektir. Bu yeni çerçeve, aday ülkedeki bir kentin veya AB'ye üyelik için potansiyel bir adayın, 2021 yılı itibarıyla her üç yılda bir unvan kazanmasını mümkün kılmaktadır. Bunun yanı sıra, Komisyon ortak Avrupa kültür mirasının daha geniş bir alana yayılması için Haziran 2016'da Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşmasına taraf olan Avrupa Serbest Ticaret Birliği ülkelerinin (EFTA / EEA ülkeleri olarak adlandırılan) şehirlerinin de programa katılmaları önerisinde bulunmuştur (European Commission 2016).

Öte yandan, 1985'ten 2000 yılına kadar AB'ye üye olan ülkelerin kentlerinden biri Avrupa Kültür Başkenti olarak belirlenirken, 2000 yılından itibaren hem birden fazla kente, hem de AB adayı olan ülkelerin kentlerine de bu unvan vermeye başlanmıştır. Bu kapsamda örneğin 2010 yılında İstanbul'la birlikte Almanya'dan Essen ve Macaristan'dan da Pécs şehirleri Avrupa Kültür Başkenti olarak seçilmiştir. 2010 yılından itibaren ise her yıl iki şehir belirlenmektedir. 2015 yılında Belçika'nın Mons ve Çek Cumhuriyeti'nin Plzeň şehirleri Avrupa'nın kültür başkentleridir.

2016 yılında İspanya'dan San Sebastian ve Polonya'dan Wrocław Avrupa'nın yeni kültür başkentleri olmuşlardır. 2017 yılında ise Danimarka'nın Aarhus ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Baf (Pafos) kentleri bu unvana erişmişlerdir. 2018 yılında ise Hollanda'nın Leeuwarden ve Malta'nın Valletta şehirleri Avrupa Kültür Başkentleri olacaklardır.

Başvuruların başarıya ulaşması bakımından ise Europe Direct tarafından 2009 yılında yayınlanan belge oldukça önemlidir. Söz konusu belgeye göre kültür başkenti unvanına sahip olmanın birçok faktöre bağlı olduğu görülmektedir. 2002 yılında Avrupa Kültür Başkenti olan Belçika'nın Brugge kentinde programın uygulanmasından sorumlu olan De Greef'in de ifade ettiği gibi, kentin program çerçevesinde gerçekleştireceği faaliyetlerin tanımlanması ve finansmanın ortaya konulması ve organizasyon komitesinin belirlenmesi unvana kavuşmak için önemli faktörler olarak değerlendirilmektedir (Europe Direct, 2009: 39). Yine söz konusu belgeye göre, başvurudaki başarı ayrıca, yerel halkın ve yerel kültürün katılımına, aktivitelerde kent kimliğinin vurgulanmasına ve ortak bir kültürel bilincin yaratılmasına yapılacak katkılara da bağlı olarak şekillenmektedir. Örneğin Estonya'nın Tallinn kentinin 2011 yılındaki Avrupa Kültür Başkenti programı kapsamındaki projelerini seçmek ve yılın sanatsal içeriğini yönetmek için kültür ve sanat sektöründen yedi kişiden oluşan bir Yaratıcı Konsey oluşturulmuştur. Konsey kültür ve sanat sektöründen kişilerden oluştuğu için de genel olarak siyasi meselelerden bağımsız olarak faaliyet gösterebilmiş ve karar alabilmiştir. Benzer şekilde Fransa'dan Lille'in 2004 yılındaki çalışmalarını organize eden 42 kişilik yönetim kurulu da yerel kültür ve sanat sektöründeki insanları içermiştir (Garcia, vd. 2013: 101).

Belgenin dikkat çektiği bir diğer nokta da, aktivitelerin niteliği, özel sektörün desteği ve siyasi destek olmaksızın programının gerçekleştirilmesinin mümkün olamayacağıdır (Europe Direct, 2009: 10). 1990 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilen İskoçya'nın Glasgow kenti bu aşamada önemli bir örnektir. İskoç Operası, İskoç Ulusal Tiyatrosu ve İskoç Senfoni Orkestrası gibi kentin kültürel varlıklarının birçoğu söz konusu unvanı kazanırken etkili olmuş ve Avrupa Kültür Başkenti unvanıyla birlikte de bu varlıklar ortak kültürel miras olarak tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bunun yanı sıra bir liman kenti olan Glasgow'un bu unvanı kazanırken bir diğer avantajı ise yerel ticari sponsorluklarının güçlü olması olmuştur. Bir ekonomik sektörün sürdürülebilir kalkınmasının yalnızca yerel girişimciler ve paydaşlar sürece dahil olmaları ve karar alma süreçlerinde ve diğer yetkilendirme süreçlerinde yer alması durumunda başarılı olabileceğini (Åkerlund, vd. 2012; 165) göz önünde bulundurduğumuzda söz konusu sponsorlukların önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Glasgow'daki yerel ticari sponsorlukların genelde odaklandıkları konu ise kentin Sanayi Devrimi çerçevesinde elde ettiği ekonomik gelişmeye dikkat çekerek sanayi mirasına ve emek kültürüne sahip çıkmak olmuştur.

Görsel 5. Glasgow, İskoçya

Benzer şekilde Glasgow gibi bir liman kenti olan Dublin (1991), Antwerp (1993), Rotterdam (2001), Cenova (2004) ve Liverpool (2008) kentleri de sanayi ve emek kültürüne odaklı bir program yürütmüşlerdir (Immler vd., 2014: 7). Bu anlamda programın üretebileceği kültürel ve sanatsal faydalarla birlikte söz konusu yıl içerisindeki faaliyetlerin ekonomik boyutu da hem adaylık sürecinde hem de uygulamalar esnasında önemlidir. Bu bakımdan kültür kavramını ekonomik kalkınma ve büyüme kaynağı olarak önemli bir araç olarak değerlendirmek de mümkündür (Steiner, 2013: 7).

Bu itibarla, sanatsal ve kültürel aktivitelerin kültürel ve sosyal değerler ve kazanımlar yarattığı inkâr edilemez. Ancak söz konusu aktiviteler söz konusu değer ve kazanımların yanı sıra ekonomik değer ve kazanımlar da yaratmaktadır. Yapı mirası, sanat fuarları, müzeler ve sergiler, gösteri sanatları, festivaller ve sinemadan meydana gelen kültür turizmi, AB'nin ekonomisinde önemli etkiler yapmaktadır (Liu 2014: 499). Özellikle de yerel ekonominin kalkınmasında kültürel faaliyetlerin, sektörlerin ve kültürel endüstrinin² varlığı yadsınamaz. Kültür ve kültürel aktiviteler bu itibarla istihdam yaratımı ve gelir elde ediminde anahtar bir kaynak sunmaktadır (Herrero, vd. 2002: 41). Bu açıdan Avrupa Kültür Başkenti programı Avrupa'nın kültür ekonomisini geliştirmek amacını da taşımaktadır (Özdemir, 2009: 79). Örneğin 2013 yılında Avrupa Kültür Başkenti unvanına sahip olan Fransa'nın Marsilya şehri söz konusu yıl içerisinde 11 milyon kişinin ziyaretiyle bir rekor elde etmiştir. Yine Marsilya bu unvan çerçevesinde 207 değişik firmadan toplam 16.5 milyon Avro'luk sponsorluk geliri elde etmiştir. Benzer şekilde 2010 yılında bu unvana sahip olan Macaristan'ın Pécs kenti gecelik konaklamalarda % 27 artış ve yıl içerisinde 124.000 konaklama sayısına erişmiştir (European Commission; 2017).

Avrupa Kültür Başkenti programı kapsamında kentlerin gerçekleştirdikleri projeler ve sanatsal etkinlikler bakımından dile getirilmesi gereken bir diğer önemli nokta ise söz konusu

² Kültürel endüstriler: Alt sektörleri: Film ve video, televizyon ve radyo, video oyunları, müzik: kayıtlı müzik piyasası, canlı müzik gösterileri, müzik sektöründeki yeni baskılar; kitaplar ve basın: kitap basımı, dergi ve gazete baskısı. Belirgin özellikleri: büyük çaplı yeniden baskıyı amaçlayan endüstriyel faaliyetlerdir ve üretim copyright temelli yapılmaktadır.

unvanı 2008-2014 döneminde taşıyan kentlerin Avrupa kimliği ve tarihi ile özdeşleşmiş belirli tematik konuların üzerine yoğunlaşmış olduklarıdır. Örneğin Liverpool “Konuşulmayan Hikâyeler” başlığı altındaki etkinliklerinde kentin ve ülkenin sömürgecilik ve kölelik ile ilgili geçmişine vurgu yapmıştır. Bu çerçevede Avrupa’nın söz konusu karanlık yüzünü zihinlerde canlı tutacak Uluslararası Kölelik Müzesi de açılmıştır. Avusturya’nın Linz kenti de 2009 yılında Avrupa Kültür Başkenti statüsüne sahipken kentin Hitler ve Nazi geçmişine odaklanılmıştır. Bu kapsamda özellikle de Avrupa’daki Yahudi ailelerin toplama kamplarına gönderilirken kentin önemli bir ulaştırma güzergâhı olması hatırlanarak Nazi vahşetini akıllarda tutacak projeler gerçekleştirilmiştir.

Finlandiya’nın Turku kenti de 2011 yılındaki Kültür Başkentliği esnasında kentin Baltık ülkeleri (Estonya, Litvanya ve Letonya) ve Rusya ile olan coğrafi yakınlığını göz önünde bulundurarak söz konusu dönemde gerçekleştirilen etkinliklerde ülkeler ve kentler arasındaki kültürlerarası etkileşim yaklaşımını ön planda tutmuştur. Bu kapsamda ele alınan çalışmalarda Estonya, Rusya ve Finlandiya arasında birbirlerine karışmış sanatsal ve kültürel eserler ve anılar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Böylece de ortak hatıraların, kültürel ve sanatsal katkıların ve mirasların söz konusu farklı kültürler arasında gelecekte de daha yoğun bir yakınlaşmaya ve işbirliğine dönüştürülmesine katkı sağlaması amaçlanmıştır. Benzer bir durum Talinn için de geçerli olmuştur. Genelde Rus işgali ile özdeşleşen ve bu geçmiş ile hatırlanan kent, Avrupa Kültür Başkenti unvanıyla birlikte kendini gelecekte sürdürülebilir büyümeyi hedefleyen, güvenli, temiz, yüksek teknoloji ve çevre dostu bir Avrupa şehri olarak sunma fırsatı yakalamıştır (Lähdesmäki, 2014: 492).

Almanya’nın Essen kenti de 2010 yılındaki çalışmalarında kentin yüksek oranda aldığı dış göçe yoğunlaşarak etkinliklerinde genellikle ‘kültürlerarası diyalog’ ve ‘birlikte yaşama’ ilkelerini ön planda tutmuştur. Benzer bir yaklaşımı İstanbul’un 2010 yılındaki Kültür Başkentliği çalışmalarında da gözlemleyebiliriz. İstanbul bu süreçte Avrupa’ya olan aitliğinin altını çizerek kentin Asya ile de olan bağlarını ve bu bağlamda köprü rolünü de sergilemiştir. Bu çerçevede yine Türkiye’nin AB üyeliği de ön planda tutulmuştur. Bu aşamada son bir örnek ise İsveç’in Umea kentine aittir. Umea 2014 yılındaki Avrupa Kültür Başkenti unvanı kapsamındaki etkinliklerinde AB’nin dayandığı temel ilkelerden biri olan insan hakları kavramına yoğunlaşmıştır. Özellikle de çocuk haklarına yönelik gerçekleştirilen görsel ve işitsel yarışmalar ve performanslar bu noktada oldukça önemlidir. İfade özgürlüğü ve azınlık dilleri hakkında farkındalığın artmasını hedefleyen uluslararası şarkı yarışması da bu noktada dikkat çekicidir (Immler ve vd., 2013: 12-14).

Yukarıda dile getirilen açıklamalar ve örnekler göstermektedir ki Avrupa Kültür Başkenti Programı bir kültürel program olarak sadece yaratıcılığı veya yeniliği teşvik etmek ve harekete geçirmekle kalmamaktadır. Program bununla birlikte yerel ve ulusal kültürel kimlikleri güçlendirerek gerek yerel gerek ulusal gerekse de uluslararası yeni dayanışma ve bir araya gelme süreçleri ve fırsatları yaratmaktadır. Bu süreç ve fırsatlar ise AB üyesi ve aday ülkelerde olduğu gibi çokkültürlü toplumlarda birey ve toplumlar arasında çoklu bağların varlığına işaret etmekte bu

da Avrupa ortak kültürel ve sanatsal mirasının korunmasına oldukça önemli katkılar sunmaktadır (Lähdesmäki, 2010: 30). Bu itibarla söz konusu programın kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal yararları bulunmaktadır. Avrupa Kültür Başkenti yılının ötesine geçen projeler, kültürel sağlayıcılar arasındaki işbirliğinin ve ağların artması ve sanat ve kültür sektöründeki kapasite artışları bu noktada ilk dikkat çeken unsurlardır. Bunu yanı sıra, kentlerdeki kültürel ve sanatsal mekânlardaki izleyici sayılarının artması bunun ötesinde, izleyicilerin farklı kültürel ve sanatsal etkileşimler içerisinde olması da dikkat çeken diğer önemli hususlardır. Kültür ve sanat politikalarının uluslararası ilişkiler, ekonomi ve endüstri gibi diğer politika alanlarıyla beraber ve bağlantılı olarak yaygınlaştırılması konusunda farkındalığın artması da bir diğer önemli yarar olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Son on beş yılda siyasi ve ekonomik bütünleşme süreçlerinde ciddi ve derin krizler yaşayan ve bunun etkilerini de halen hissetmekte olan bir Avrupa bütünleşmesi ile karşı karşıyayız. Bu süreçler ise iki farklı durum ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilki AB bütünleşmesine yönelik şüpheli yaklaşımların artışıdır. İkincisi ise AB bütünleşmesine çok daha sıkı şekilde sarılarak söz konusu krizlerin atılacağına yönelik yaklaşımdır. Aslında her iki yaklaşımda güncel siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak değişebilen daha gündelik ve popüler tepkilerdir. Bunların dışında AB bütünleşmesinin üzerinde durduğu bir diğer yaklaşım ise diğerlerine göre çok daha uzun soluklu ve popüler etkiden uzak Birlik vatandaşlığı kavramı ya da yaklaşımıdır. Yukarıda da bahsedildiği gibi AB kendi bütünleşme süreci içerisinde siyasi ve ekonomik zaferler ya da krizler yaşayabilir ama daha önemlisi bu duyguları yaşayacak bir AB vatandaşına ve Avrupalılık bilincine duyulan ihtiyaçtır. Bu bilinç ve bununla ilgili kavramlar ise günümüzde halen AB politikalarında somut şekilde tanımlanamamıştır (Lähdesmäki, 2011: 137). Bu durum ise Birliğin AB vatandaşlarının özellikle de yerel kimlik ve kültürlerine giderek daha fazla ilgi ve önem göstermeye başlamasına neden olmuştur. Bu açıdan, Avrupa Kültür Başkenti Programı yerel düzenlemelerde Avrupalılık bilincini canlı tutmak için yaratılan araçlardan biridir.

Bu minvalde makale çalışması Avrupa Kültür Başkenti programının Avrupa ortak kültürel ve sanatsal mirasının korunmasındaki önemine dikkat çekmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de programın Avrupa kıtasında bölgesel ve ulusal sınırlar arasındaki etkileşimi ve işbirliğini kolaylaştıran ve artıran rolüne vurgu yapmıştır. Programın uygulanması sırasında tüm yıl boyunca ortaya konan konser, sergi, sinema-tiyatro oyunları ve sokak gösterileri gibi kültürel ve sanatsal etkinliklerin özeldir yerel kültürü ve sanatı genelde ise Avrupa kültürünü ve sanatını tanıtmadaki ve kentlerin ve ülkelerin kültürel ve sanatsal kimliklerinin ortaya çıkarılmasındaki rolü de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Bu itibarla çalışma Avrupalılığı sadece sabit bir kimlik olarak değil ortak sanatsal ve kültürel miraslar, anıtlar veya tarihi yerler aracılığıyla ortaya konabilen son derece canlı bir birikim olarak ortak bir kültürel ve sanatsal miras olarak değerlendirmiştir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, E. (2013). *Avrupa Birliği'nde Kimlik ve Kültür Tartışmaları ve Türkiye*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Åkerlund, U. ve Müller, K.D. (2012). "Implementing Tourism Events: The Discourses of Umeå's Bid for European Capital of Culture 2014", *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, Cilt: 12, Sayı: 2, ss. 164-180.
- Cançat, A. (2016). "2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Kültür ve Sanat Projelerinin Kurumsal Disiplinleri; İstanbul Kültür Sanat Vakfı, Kültür A.Ş. Örneği", *Art-Sanat*, Sayı: 6, ss. 229 - 241.
- Cohen, S. (2013). "Musical Memory, Heritage and Local Identity: Remembering the Popular Music Past in a European Capital of Culture", *International Journal of Cultural Policy*, Cilt: 19, Sayı: 5, ss. 576 - 594.
- Cudny, W., Ratalewska, M., Rouba R. (2012). "The Role Of The European Capital Of Culture Programme In The Development Of Cities And Regions", *University Of Szczecin Scientific Journal*, Sayı: 658, ss. 119-131.
- Garcia, B. ve Cox, T. (2013). *European Capitals Of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects*, European Parliament Directorate General For Internal Policies Policy Department B: Structural And Cohesion Policies Culture And Education,
- Graham, B. (2002). "Heritage as Knowledge: Capital or Culture?", *Urban Studies*, Cilt: 39, Sayı: 5-6, ss. 1003-1017.
- Griffiths, R. (2006). "City/Culture Discourses: Evidence from the Competition to Select the European Capital of Culture 2008", *European Planning Studies*, Cilt: 14, Sayı: 4, ss. 415-430.
- Gurr, T.R. ve Harff, B. (1994). *Ethnic Conflict in World Politics*, Boulder: Westview Press.
- Güvenç, B. (1984). *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Herrero, L.C., Sanz, Devesa, J.A. M., Bedate, A. ve Mariá José del Barrio (2006). "The Economic Impact of Cultural Events: A Case-Study of Salamanca 2002, European Capital of Culture", *European Urban and Regional Studies*, Cilt: 13, Sayı: 1, ss. 41 - 57.
- Hudec, O. ve Džupka, P. (2016). "Culture-led regeneration through the young generation: Košice as the European Capital of Culture", *European Urban and Regional Studies*, Cilt: 23, Sayı: 3, ss. 531-538.
- Huges, H., Allen D., Wasik, D. (2003). "The Significance of European 'Capital of Culture' for Tourism and Culture: The Case of Krakow 2000", *International Journal of Arts Management*, Cilt: 5, Sayı: 3, ss. 12 - 23.
- Immler, L. N. Ve Sackers, H. (2014). "(Re)Programming Europe: European Capitals of Culture: Rethinking the Role of Culture", *Journal of European Studies*, Cilt: 44, Sayı: 1, ss. 3-29.
- Lähdesmäki, T. (2010). "European Capitals of Culture as Cultural Meeting Places - Strategies of representing Cultural Diversity", *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, Cilt: 13, Sayı: 1, ss. 27-43.
- Lähdesmäki, T. (2011). "Contested Identity Politics: Analysis of the EU Policy Objectives and the Local Reception of the European Capital of Culture Program", *Baltic Journal of European Studies*, Cilt:1, Sayı:2, ss.134-166.
- Lähdesmäki, T. (2014). "European Capital of Culture Designation as an Initiator of Urban Transformation in the Postsocialist Countries", *European Planning Studies*, Cilt: 22, Sayı: 3, ss. 481-497.
- Liu, Y.D. (2014). "Cultural Events and Cultural Tourism Development: Lessons from the European Capitals of Culture", *European Planning Studies*, Cilt: 22, Sayı: 3, ss. 498-514.
- Moussis, N. (2004). *Çev. Ahmet Fethi, Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi*, Mega: İstanbul.
- Özdemir, N. (2009). "Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi", *Milli Folklor*, Cilt: 21, Sayı 84, ss. 73 - 86. 77.
- Papanikolaou, P. (2012). "The European Capital of Culture: The Challenge for Urban Regeneration and Its Impact on the Cities", *International Journal of Humanities and Social Science*, Cilt: 2, Sayı: 17, ss. 268-273.
- Patel, K.K. (2009). "Integration by Interpellation: The European Capitals of Culture and the Role of Experts in European Union Cultural Policies", *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 51, Sayı: 3, ss. 538 - 554.
- Sassatelli, M. (2002). "Imagined Europe The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy", *European Journal of Social Theory*, Cilt: 5, Sayı: 4, ss. 435 - 451.
- Shore, C. (2000). *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*, London: Routledge.
- Steiner, L. Frey, S.B., Hotz, S. (2013). "European Capitals of Culture and Life Satisfaction", *Center for Research in Economics, Management and the Arts Working Paper*, Sayı: 7.

İnternet Kaynakları

“European Capitals of Culture: 30 Years of Achievements”, European Commission,

http://kultur.creative-europe-desk.de/fileadmin/Dokumente/capitals-culture-30-years-brochure_en.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2017).

“European Capitals of Culture: the road to success From 1985 to 2010”, Europe Direct.

<http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0ahUKEwjU79WFh5rTAhUnOpoKHVZSDvkQFggZMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.capitalicultura.beniculturali.it%2FgetFile.php%3Fid%3D5&usq=AFQjCNGKZXUpl5sRuBK-LHbhTIXGEOu9CQ&sig2=HF2wQSLcHAHOXuz1jykocg&bvm=bv.152174688,d.d24> (Erişim Tarihi: 06.04.2017).

“European Capitals of Culture 2020 – 2033: Guide for cities preparing to bid”, European Commission.

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creativeeurope/files/library/capitals-culture-candidates-guide_en.pdf (Erişim Tarihi: 01.04.2017).

“European Capitals Of Culture: Success Strategies And Long-Term Effects”, European Parliament Directorate General For Internal Policies.

http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET%282013%29513985_EN.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2017).